

**REFLECTAREA PRINCIPALELOR EVENIMENTE
ALE ANULUI 1962 ÎN PRESA VREMII
THE MAIN EVENTS OF 1962 REFLECTED IN THE
CONTEMPORARY PRESS**

Remus Iustin Nică*

Abstract

The article addresses the main events of the year 1962, as they are reflected in the Romanian press of that period, the study itself being mainly focused on the „România Liberă” and „Informația Bucureștiului” newspapers. Thus, issues such as collectivization, the visit of the Russian delegation led by Nikita Hrușciov in The Romanian People’s Republic, the Cuban missile crisis are analyzed following the presentation from the two newspapers, controlled by state institutions of the political regime of the time.

Keywords: media, the year 1962, the newspaper „România Liberă”, the newspaper „Informația Bucureștiului”.

Un prim eveniment de mare importanță pentru evoluția social-economică, dar și politică, a statului democrat-popular român a fost reprezentat, pentru anul 1962, de încheierea cooperativizării, cu 3 ani înainte de Congresul din 1965, dată limită fixată la cealaltă reuniune majoră a P.M.R., desfășurată în iunie 1960¹. În campania pentru colectivizare, amplificată și precipitată în anii 1961-1962, presa a fost profund angajată. Ea trebuia să reflecteze, în primul rând, „rentabilitatea” acestei forme de asociere a țăranimii, avantajele țăranului cooperator bazate pe creșterea producției la hectar, în condițiile comasării suprafețelor arabile². Este adevărat că, în principiu, comasarea suprafețelor agricole cultivate favorizează creșterea productivității, însă toate documentele credibile ne arată că, în anii regimului comunist, rezultatele obținute în cadrul C.A.P.-urilor s-au dovedit sub așteptări. De vină pentru această stare de lucruri era, fără doar și poate, lipsa de atașament a țăranimii, convingerea sătenilor că, prin cooperativizare, ei fuseseră, de fapt, deposezați de pământul strămoșesc, ca și caracterul discreționar al

---

* Doctorand al Facultății de Istorie, Universitatea București.

¹ Ghiță Ionescu, *Comunismul în România*, traducere din limba engleză de Ion Stanciu, București, Editura Litera, 1994, p. 336.

² A.N.I.C., fond *Direcția Generală a Presei și Tipăriturilor*, dosar 1/1961, f. 50-52.

conducerii și administrării acestor noi unități de producție. În memoriile sale, economistul Gheorghe Gaston Marin arată, fără a oferi exemple nominale concrete, că acolo unde s-a procedat la o reală implicare a țăranilor cooperatori în problemele administrativ-gospodărești, rezultatele au fost apropiate de cele trâmbițate de propagandă, însă același autor recunoaște faptul că aceste situații au fost de departe excepționale și nu tipice perioadei³.

Precipitarea eforturilor diversilor factori de răspundere din cadrul statului și al partidului în direcția încheierii cât mai rapide a acțiunii de colectivizare a adus cu sine, *ipso facto*, amplificarea presiunilor de tot felul asupra țăranimii conservatoare, de la înțepirea conferințelor de lămurire, până la cazuri de arest, tortură și chiar asasinări.

Conform ordinelor concepute la Direcția Generală a Presei și a Tipăriturilor, în coloanele gazetelor centrale și locale trebuia să nu apară niciun fel de aluzii la atitudinea precipitată și agresivă a activiștilor de partid, la orice încălcare a principiului liberului consimțământ, principiu care, practic, nu avea nicio valoare. Nici măcar agresivitatea verbală a promotorilor colectivizării nu trebuia să transpară din paginile ziarelor. Mai concret, factorii superiori au reproșat, de exemplu, redactorilor de la un cotidian regional prahovean menționarea faptului că activiștii de partid deschid discuții cu țăranii ne-cooperatori peste tot unde îi întâlnesc (la cooperativă, lângă fântână, la bufet etc.), încercând să-i convingă să se înscrie în C.A.P.⁴. În pofida reprimării sângeroase a unor răscoale țărănești în chiar primăvara anului 1962, putem considera că guvernării de atunci ai României nu erau interesați de escaladarea tensiunilor cu țăranimea, ceea ce ar fi putut constitui un serios pretext pentru o intervenție sovietică sau cel puțin, un punct slab al lui Dej în fața formidabilei presiuni a U.R.S.S. Așa poate fi explicat faptul că, după încheierea cooperativizării agriculturii, România nu a cunoscut fenomene similare foametei care a decimat populația Ucrainei Sovietice în prima jumătate a anilor '30, după cum observă și subliniază unii reprezentanți ai fostului regim⁵.

Luna aprilie 1962 a consemnat, într-adevăr, o creștere sensibilă a ponderii temelor și subiectelor legate de agricultură în coloanele presei românești, inclusiv ale ziarelor de care ne ocupăm în cadrul studiului de față. Semnalul pentru o asemenea evoluție a fost dat la finele lunii martie, odată cu convocarea Marii Adunări Naționale în sesiune extraordinară, pentru data de 27 aprilie 1962, la ora 10 dimineața, conform decretului din 31 martie 1962, semnat de către Gheorghe Gheorghiu-Dej, în calitate sa de președinte al Consiliului de Stat. Conținutul decretului, succint de altfel, apărea pe prima pagină a tuturor ziarelor, în ziua de

³ Gheorghe Gaston Marin, *În serviciul României lui Gheorghe Gheorghiu-Dej. Însemnări din viață*, București, Editura Evenimentul Românesc, 2000, p. 109, 185.

⁴ A.N.I.C., fond *Direcția Generală a Presei și Tipăriturilor*, dosar 1/1961, f. 55-56.

⁵ Gh. Gaston Marin, *op.cit.*, p. 184.

duminică, 1 aprilie 1962 (Puterea nu își făcea vreo problemă în legătură cu alte semnificații ale zilei respective!). În „România liberă”, decretul era găzduit în colțul din dreapta sus al primei pagini, chiar în dreptul frontispiciului, sub care se afla un grup de articole, sub titlul *Să folosim din plin timpul prielnic pentru efectuarea lucrărilor agricole de primăvară*, grupaj centrat pe recomandările Ministerului Agriculturii⁶. „Informația Bucureștiului” publică decretul în ziua de 2 aprilie 1962, exact sub linia cu datele de identificare ale numărului: anul IX, nr. 2694, 4 pagini, 20 de bani, luni 2 aprilie 1962. Imediat sub decret, este plasat, pe prima pagină, un articol destul de lung, intitulat *La colectivității din Mogoșoaia*, completat cu o ilustrație. Din cuprinsul articolului amintit, nesemnat, sunt trecute inițial în revistă succesele obținute de către personalul muncitor din cadrul G.A.C. din Mogoșoaia, numit „16 februarie”, în amintirea evenimentelor desfășurate în Capitală pe data de 16 februarie 1933 (incidentele de la Grivița), chestiune pe care autorul anonim al articolului nu a mai considerat necesar să o lămurească. Conform articolului, producția de legume și zarzavaturi era de circa 96 kg la hectar, suprafața totală cultivată fiind de 32 de hectare. Despre porumb, cititorii sunt informați că planul a fost depășit în medie cu 450 kg la hectar, fără a se preciza direct sau indirect cantitatea efectivă obținută. Punctul forte al articolului este reprezentat însă de obiectivele viitoare despre care cititorii sunt asigurați că „au început să prindă viață” încă de pe acum: creșterea suprafeței cultivate cu legume și zarzavaturi, creșterea numărului de animale, în primul rând al porcilor (de la 15 la 125), ridicarea de construcții la care, de altfel, se referă și ilustrația anexă articolului. Din cuprinsul textului de presă nu lipsesc nici referirile la „mii de frunzași în producție” care s-au remarcat în activitățile unității agricole cooperatiste: brigadierul Ion Grosu, colectivității Alexandru Paulin, Elena Fronea, Alexandru Șt. Ristea⁷. Stilul articolului mai sus comentat, de citare parțială, incompletă a unor indicatori, deși nu poate fi considerat reprezentativ pentru perioada anilor '60, poate fi regăsit și în anii '70 în lucrări de cu totul altă factură. Astfel, în cuprinsul „Micii Enciclopedii de Istorie Universală”, apărută la Editura Politică, erau reproduse unele date privind realizările și perspectivele statelor socialiste din punct de vedere economic, însă nu era menționat explicit volumul PNB pe locuitor în aceste state, aflate, după cum ne asigurau autorii, în continuă dezvoltare⁸.

Revenind la luna aprilie a anului 1962, menționăm faptul că, pe parcursul celor patru săptămâni care despart convocarea MAN de începutul sesiunii sale extraordinare, în cuprinsul ziarului „Informația Bucureștiului” continuă să apară articole sub titlul *La colectivității din ....*, sintagmă laitmotiv urmată de numele unei

---

⁶ „România liberă”, XX, 1 aprilie 1962, p. 1.

⁷ „Informația Bucureștiului”, IX, nr. 2694, 2 aprilie 1962, p. 43.

⁸ *Mica Enciclopedie de Istorie Universală*, coord. Marcel D. Popa și Horia C. Matei, București Editura Politică, 1988, passim.

localități rurale din proximitatea Capitalei. Astfel, la 10 aprilie apărea articolul *La colectivizării din Chiajna*, sub semnătura lui Constantin Martiniuc, probabil, viitorul redactor al emisiunii de televiziune „Viața Satului”, din anii '90. Articolul este plasat (tot) în partea dreaptă superioară a paginii întâi și este structurat pe mai multe subteme: *Pe șantierul averii colective, Cristache – miciuristul și alții, Acolo sunt oameni de nădejde*. Ilustrația aferentă articolului poartă următoarea explicație: „În plină campanie. Instantaneu în timpul semănatului”, ceea ce vădește preocuparea gazetarilor de a-i surprinde pe cooperatori „în procesul muncii”⁹.

În „România liberă”, accentul cade asupra necesității și a posibilităților de efectuare la timp a lucrărilor agricole, substantivul „grabă” și adjectivele derivate dobândind, de departe, poziția dominantă în titlurile articolelor pe teme de agricultură. De asemenea, merită remarcată atenția sporită acordată viticulturii, posibilității de obținere a unor producții remarcabile și în această ramură agricolă¹⁰.

După o plenară a C.C. a P.M.R., desfășurată în zilele de 23-25 aprilie 1962 și centrată pe probleme de agricultură, ultimele zile ale lunii aprilie au consemnat și desfășurarea, în paralel cu pregătirea sărbătoririi zilei de 1 mai, sesiunii festive a M.A.N.

Astfel, în ziua de 25 aprilie 1962, atât „România liberă”, cât și „Informația Bucureștiului” au editat, practic, numere speciale consacrate sesiunii speciale a M.A.N., ocazionate de finalizarea colectivizării și având ca temă dezvoltarea viitoare a agriculturii din România. În mod curios, ziarul „Informația Bucureștiului” publică în ziua de 28 aprilie 1962, într-un chenar negru, inscripția festivă „Minunata primăvară a anului 1962” și nu cu litere de culoare roșie, așa cum ar fi fost, poate, de așteptat¹¹.

Din discursurile lui Gheorghe Gheorghiu-Dej și ale altor comuniști rezultă convingerea lor fermă în justetea politicii duse în problema agrară, în șansa dezvoltării viitoare a sectorului agricol național, în noul cadru instituțional al cooperativelor agricole de producție. Evoluția ulterioară a evenimentelor nu va fi însă de natură să confirme aceste aprecieri triumfaliste și hiper optimiste, iar viitorul șef de stat, Nicolae Ceaușescu, constatând nerentabilitatea sectorului cooperatist, va încerca, în anii '80, s-o compenseze prin noi măsuri coercitive la adresa țăranimii libere din zonele montane și premontane¹².

De altfel, încă de la începutul anilor '60, pe fondul dezghețului hrusciovist, în statele socialiste est-europene se pune tot mai răspicat problema găsirii unor metode non-coercitive de sporire a eficienței economice, de cointerensare a

⁹ „Informația Bucureștiului”, IX, nr. 2701, 10 aprilie 1962, p. 1.

¹⁰ A se vedea: Prof. Dr. Gherasim Constantinescu, *Recolte mari de struguri se pot obține în toate viile* în „România liberă”, XX, 5437, 2 aprilie 1962, p. 1.

¹¹ „Informația Bucureștiului”, IX, nr. 2717, 27 aprilie 1962, p. 4.

¹² Comisia prezidențială pentru analiza dictaturii comuniste din România (președinte: Vladimir Tismăneanu), *Raport final*, București, 2006, p. 255-256.

agenților economici în obținerea de beneficii. Problema practică a rentabilizării și a eficientizării activității economice se conjuga însă cu o problemă de ordin teoretic și terminologic, aceea a folosirii unor cuvinte care să nu provină din jargonul economic capitalist și a găsirii unor justificări în opera marxist-leninistă pentru noile orientări. Astfel, „plus-valoarea” și „beneficiul” erau sinonime universale folosite pentru prea-capitalistul „profit”, iar NEP-ul din anii '20 devenea tot mai mult un punct de referință laudativă pentru teoreticienii marxism-leninismului¹³. Tendințele de autonomizare a activităților economice, menite să îi stimuleze pe producătorii merituosi într-o manieră mai practică, mai concretă, au ca moment de referință articolul economistului Libreman publicat în ziarul „Pravda” în septembrie 1964, pe tema ajustării mecanismului de prețuri în funcție de cerințele reale de pe piață¹⁴.

Ecourile acestor dezbateri s-au făcut simțite și în România, chiar dacă mult mai slab decât în toate celelalte țări satelit ale U.R.S.S. (inclusiv Bulgaria). Astfel, în toamna anului 1962, poate fi sesizată, la o lectură mai atentă, creșterea frecvenței de utilizare a cuvântului „beneficiu” și a derivatelor sale. La 2 octombrie 1962, în sfertul din dreapta jos al paginii întâi al cotidianului „România liberă”, regăsim începutul unui articol intitulat *Beneficiul – indicator de bază al activității întreprinderii*, articol plasat sub genericul *Pe teme economice actuale* și continuat pe pagina a doua, sub semnătura lui I. Văcărel, secretar general al Ministerului Finanțelor. De-a lungul celor câteva coloane, autorul încearcă, printre lozinci și clișee teoretice, să explice un lucru de o maximă simplitate: anume, importanța beneficiilor pentru întreprinderi și activități economice în general. Perspectiva de ansamblu rămâne una răsturnată, din cauza raportului invers celui natural, între agenții economici și stat, cel din urmă fiind văzut ca un garant al activităților primilor, și nu invers¹⁵.

În absența unor raportări efective și globale la legile pieței, la cerințele acestora, rolul de înlocuitor al concurenței de tip capitalist revenea întrecerii socialiste, practicate de întreprinderi industriale, agricole, dar și de consilii comunale, în activitățile lor edilitare¹⁶.

Printre foștii deținuți politici puși în libertate în cursul anului 1962 se număra și Ion Dobre, mai bine cunoscut sub pseudonimul literar de Nichifor Crainic, unul dintre purtătorii de cuvânt ai curentului de dreapta din România interbelică, teoretician al statului etnocratic și al armoniei sociale, orientări net opuse comunismului, în speță bolșevismului sovietic. După 15 ani de închisoare, Crainic acceptă să colaboreze cu regimul politic de la București și să semneze în

---

¹³ J. F. Soulet, *Istoria comparată a statelor comuniste din 1945 până în zilele noastre*, Iași, Editura Polirom, 1998, p. 148.

¹⁴ *Ibidem*, p. 148-149.

¹⁵ „România liberă”, XX, nr. 5599, 2 octombrie 1962, p. 1-2.

¹⁶ *Idem*, XX, nr. 5599, 14 octombrie 1962, p. 3.

paginile gazetei „Glasul Patriei”, destinată românilor din diaspora. Gestul fostului ideolog al naționalismului etnocratic și creștin românesc a fost foarte dur comentat în unele medii, o reacție deosebit de virulentă venind din partea lui Ion Gheorghe, fost atașat militar al României la Berlin, rămas în Germania după 23/24 august 1944. Pornind de la ideea de a da o replică fostului general Ion Gheorghe Nichifor Crainic își justifică noua orientare în cuprinsul unui articol intitulat *Sunt în slujba poporului*, publicat inițial în „Glasul Patriei”, apoi și în „România liberă”, câteva zile mai târziu.

În articol, plasat în partea inferioară a paginii cinci, pe șase coloane, semnatarul plasează pe Ion Gheorghe în galeria lugubră a lui Ieremia Golia, a lui Alexandru Sturza și a fostului colonel Crăiniceanu, executat în 1917 în fața trupelor de pe front, tipologie care anticipează reconsiderarea de către autorități a semnificației participării României la Primul Război Mondial¹⁷.

În articol, autorul insistă pe caracterul legitim, constructiv și pașnic al „revoluției democrat-populare”, în care, dintr-o eroare pe care acum declară că și-o asumă pe deplin, nu dorise să creadă. În contrast, „legionarii nu au lăsat în urmă decât cimitire și cadavre”, excесе total absente, susține autorul, în anii revoluției socialiste. Pe lângă schimbarea propriu-zisă a poziției lui Crainic și chestiunii esențiale privind viața și specificul național, articolul mai frapează și prin absența unor referiri laudative la adresa U.R.S.S., ca și prin prezența, discretă, ce e drept, a apelurilor la unitate națională, de data aceasta în jurul Partidului Unic, care soluționase, chipurile, problema exploatării și a inegalităților sociale¹⁸.

Raporturile generale româno-sovietice rămăneau, la nivelul declarațiilor și al manifestărilor oficiale, deosebit de cordiale, însă un observator mai avizat putea citi printre rânduri semnele unei viitoare distanțări. De exemplu, nașterii lui Lenin îi este consacrată, în 12 aprilie 1962, doar jumătate din prima pagină a numărului ziarului „România liberă” din ziua respectivă. Este adevărat că, de la nașterea fondatorului statului sovietic, trecuseră un număr de 92 ani, nu o cifră rotundă, iar articolele laudative și omagiale continuau pe pagina a doua¹⁹.

Un moment de referință pentru mascarea divergențelor tot mai profunde româno - sovietice, sub o suită de amabilități și abilități diplomatico-protocolare, este reprezentat de vizita delegației sovietice, conduse de Hrușciiov, în România, între 18 și 25 iunie 1962, la doar câteva săptămâni după ce reuniunea C.A.E.R. prilejuia apariția unor dezacorduri între București și Moscova, pe tema cooperării intersocialiste²⁰.

¹⁷ Florin Constantiniu, *De la Răutu și Raller la Mușat și Ardeleanu*, Editura Enciclopedică, București, 2007, p. 208-211.

¹⁸ Nichifor Crainic, *Sunt în slujba poporului* în „România liberă”, XX, nr. 5610, 20 octombrie 1962, p. 5.

¹⁹ „România liberă”, XX, nr. 5440, 22 aprilie 1962, p. 1-2.

²⁰ *Istoria politicii externe românești în date*, coord. I. Calafeteanu, București, Editura Enciclopedică, , 2003, p. 384.

În replică la tendințele Moscovei de a impune României o evoluție economică de tip agrar, oficialitățile din țara gazdă au indus în traseul vizitei oficialităților sovietice numeroase obiective industriale românești, unele de tradiție, altele mai nou apărute pe harta economică a țării. În memoriile lor, unii apărători ai puterii românești de atunci amintesc de gesturile și cuvintele lui Hrușciiov, trădând o deosebită iritare și nervozitate²¹. Presa era însă chemată să prezinte desfășurarea vizitei, în culorile cele mai calde posibil. Astfel, în numărul său din 19 iunie 1962, „România liberă” își anunță cititorii de „prietenia sinceră, căldura frățască și entuziasmul” cu care populația Capitalei a întâmpinat delegația sovietică. Întreaga primă pagină este dedicată evenimentului, ilustrat cu două fotografii, una de la aeroport, cealaltă de la masa discuțiilor. Pe câte două coloane sunt reproduse cuvântările celor doi lideri supremi (Dej și Hrușciiov). Dacă discursul dejist este unul tern, cu referiri la prietenia româno-sovietică, la socialism și lupta pentru coexistență pașnică, Hrușciiov nu uită să amintească faptul că „popoarele țărilor noastre sunt strâns legate între ele prin țeluri și sarcini comune în construirea socialismului și a comunismului”, pentru ca, în final, să strecoare o formulă ambivalentă: „Trăiască prietenia de nezdrcinat între popoarele U.R.S.S. și R.P.R.”²², ceea ce ar fi putut sugera un caracter multinațional pentru statul român, pe urmele „tezei Buharim” din anii interbelici. Și în „Informația Bucureștiului” vizitei delegației sovietice îi este alocat un spațiu amplu, însă lipsesc cu desăvârșire orice titluri de culoare roșie. Cotidianul bucureștean relatează ceva mai mult despre vizita lui Hrușciiov la uzinele „Grivița Roșie”, despre schimburile de opinii, informări și urări între conducătorul sovietic și diverși muncitori (Marin Tation, Nicolae Război etc.)²³.

Vizita delegației sovietice la uzinele „Grivița Roșie” este prezentată pe larg și în numărul din 25 iunie 1962 al ziarului „România liberă”, subiectul ocupând nu doar cea mai mare parte a primei pagini, ci și paginile doi și trei în întregime, aici fiind reproduse pe câte trei - patru coloane discursurile celor doi lideri comuniști. De data aceasta, poziția diferită a celor doi conducători pare ceva mai ușor de descifrat. Dej amintește despre statornicirea unor relații de tip nou între statele socialiste, neuitând să mulțumească U.R.S.S. pentru ajutorul acordat. Hrușciiov își începe cuvântarea cu cuvintele „Nădăjduim că ...”, ceea ce reprezenta un regres, comparativ cu clasicul „Avem convingerea că ...”, „vizita în R.P.R. va servi la dezvoltarea și adâncirea continuă a legăturilor între popoarele noastre”. Discursul hrușciovist este, și de data aceasta, mai animat decât cel al lui Dej. Astfel, conducătorul sovietic remarcă vechimea unor instalații industriale a căror vârstă o

---

²¹ Silviu Brucan, *Generația irosită. Memorii*, București Editurile Univers și Calistrat Hogaș, 1992, p. 86.

²² „România liberă”, XX, nr. 5498, marți, 15 iunie 1962, p. 1.

²³ „Informația Bucureștiului”, IX, nr. 2760, 19 iunie 1962, p. 1.

compară cu a sa și remarcă prezența unui corespondent nord – american, ca și gesturile acestuia²⁴.

Episodul bucureștean al vizitei sovietice în România a cuprins și obiective de tip agricol situate în proximitatea Capitalei: Institutul de cercetări pentru cereale și plante tehnice de la Fundulea și Gospodăria agricolă colectivă de la Ceacu. Prezența lui Hrușciiov la obiectivele amintite este consemnată mai pe larg, cu fotografiile de rigoare, în prima pagină a ziarului „Informația Bucureștiului” din 20 iunie 1962²⁵. Același număr informa despre plecarea delegației sovietice într-o călătorie prin țară. Turneul sovietic a mai cuprins Borzești, Craiova, Hunedoara și Constanța, orașe de unde pentru „România liberă” au relatat corespondenții Constantin Sârbu și B. Buzilă.

Pe parcursul acestor etape ale turneului întreprins de delegația sovietică, discursurile capătă un caracter ceva mai aplicat, mai specific, fiind consacrate unor aspecte mai concrete ale dezvoltării social-economice. În plus, acum au șansa de a lua cuvântul și alți membri ai delegației sovietice, ca și diverși fruntași români locali sau centrali (de pildă, discursul de la Borzești este ținut din partea României de Nicolae Ceaușescu, iar tema sa predilectă constă în eforturile de ridicare economică a Moldovei)²⁶.

Au intrat aproape în folclorul politic românesc schimburile de replici între Hrușciiov și Dej, cu prilejul vizitei de la uzinele Electroputere Craiova, când liderul sovietic a refuzat pur și simplu să ia act de unele realizări românești în domeniu, dar a găsit timp să reproșeze public gazdelor neînsușirea experienței sovietice privind semănatul culturilor de porumb „în pătrat”, ceea ce a atras din partea românilor fie o indiferență sfidătoare, fie referiri politicoase, dar ferme, la propriile condiții și experiențe²⁷. Oricum, nimic din toate acestea nu pot fi regăsite în paginile presei, ziarul „România liberă” scriind despre „sărbătoarea prieteniei” ocazionate de vizita delegației sovietice în capitala Olteniei.

În planul mai larg al relațiilor internaționale, România a cunoscut două evenimente care au afirmat-o: anume, alegerea țării ca membru nepermanent al Consiliului de Securitate al O.N.U., pe durata anului 1962²⁸, și câștigarea turneului U.E.F.A. pentru juniori la sfârșitul lui aprilie 1962. La 28 aprilie 1962, pe ultima pagină a ziarului, „Informația Bucureștiului” titra, în sfertul din stânga sus: *R.P. Română și P.P.F. Iugoslavia în finala turneului U.E.F.A. de juniori*” cu supratitlul: *Măine, pe stadionul 23 August, la ora 16,30* și subtitlul: *Ambele finaliste au obținut victorii categorice: R.P.R. – Turcia 4 - 0 și R.P.F. Iugoslavia – R.S. Cehoslovacia 6 - 2*.

²⁴ „România liberă”, XX, nr. 5499, 20 iunie 1962, p. 2-3.

²⁵ „Informația Bucureștiului”, IX, nr. 2761, 20 iunie 1962, p. 1.

²⁶ „România liberă”, XX, nr. 5500, 21 iunie 1962, p. 3.

²⁷ Silviu Brucan, *op.cit.*, p. 87.

²⁸ *Istoria politicii externe românești în date.....*, p. 383.

Se observă atașamentul la formalism atunci când este vorba de denumirile statelor socialiste, însă, în ceea ce privește statul turc, este folosită denumirea simplă de „Turcia” sau „Republica Turcă”, traducerea mai exactă a sintagmei „Turkiye Cumhuriyet”. Textul propriu-zis, semnat de către Dan Olteanu, este unul echilibrat, victoria României contra Turciei fiind pusă pe același plan cu victoria Iugoslaviei în fața Cehoslovaciei²⁹. De altfel, pe 29 octombrie 1962, cu prilejul celei de-a 39 aniversări a proclamării Republicii Turcia, ziarul „România liberă” publica, pe clasicele două coloane, un material consacrat evenimentului, fiind omagiate pe scurt revoluția kemalistă, personalitatea lui Atatürk și politica pașnică a Turciei, trecându-se cu vederea apartenența la NATO și deosebirile de sistem social-politic³⁰.

Ziua de 29 aprilie 1962 a adus, într-adevăr, succesul echipei de juniori a României, victoria cu 4-1 în fața Iugoslaviei, eveniment comentat de același Dan Olteanu prin sintagma - titlu: *Joc complet, rapid și eficient*, deasupra căreia se afla exclamația *Fotbaliștii noștri juniori - primii în Europa*³¹.

În aceeași zi, în „România liberă”, apărea, în colțul din dreapta – sus, al paginii a șasea, sub semnătura lui B. Ionescu, un articol de două coloane, intitulat chiar *Echipa de juniori a R.P.R. a câștigat a XV-a ediție a turneului U.E.F.A.*. Autorul evidențiază cauzele profunde ale rezultatului, văzută ca o încununare a comportărilor anterioare, felicită pe antrenorii Ola și Dumitrescu, elogiază și jocul iugoslavilor, pentru a se consacra totuși în principal, rezumatului parțial³².

În ceea ce privește relațiile diplomatice propriu-zise ale României, în anul 1962, țara noastră a stabilit asemenea relații cu Marocul, Algeria, Dahomey (acum Benin) și Laos, iar relațiile dintre Berna și București au fost ridicate la nivel de ambasadă³³.

În cadrul lagărului socialist, România a promovat, în această perioadă, o linie politică „ortodoxă” ne-stridentă, fără a intra în conflict cu U.R.S.S., dar și fără a se strădui să fie un vârf de lance în ofensiva verbală contra „dogmaticilor” ori a revizionistilor³⁴. Elocvent în acest sens rămâne modul cum a fost reflectată în „România liberă” deschiderea lucrărilor celui de-al VIII-lea Congres al Partidului Muncitoresc Socialist Ungar în luna noiembrie 1962. Cotidianul românesc de mare tiraj reproduce din discursul lui Ianos Kadar atât fragmentul în care conducătorul maghiar pledează varianta diviziunii socialiste a muncii, cât și partea în care vorbitorul acuză direct Iugoslavia de manifestări revizioniste în Albania (și indirect

---

²⁹ „Informația Bucureștiului”, IX, 28 aprilie 1962, p. 6.

³⁰ „România liberă”, XX, nr. 5610, 30 octombrie 1962, p. 3.

³¹ „Informația Bucureștiului”, IX, 30 aprilie 1962, p. 6.

³² „România liberă”, XX, 30 aprilie 1962, p. 6.

³³ *Enciclopedia statelor lumii*, ediția a VII-a, București, Editura Meronia, 2001, p. 610-611.

³⁴ Constantin Moraru, *Politica externă a României (1958-1964)*, București, Editura Enciclopedică, 2008, passim.

China), de atitudine sectară și dogmatică³⁵. Politica internă a P.M.S.U. este prezentată doar la nivelul superficial al frazelor șablon despre noi succese pe calea socialismului, fără nicio referire la proiectele reformiste adoptate cu acest prilej și care aveau să transforme radical economia ungară pe parcursul următoarelor două decenii³⁶.

Față de Iugoslavia, atitudinea presei românești rămâne una formal corectă, fără însușirea criticilor sovietice, pe care le reproduce totuși. Numărul din 27 octombrie 1962 al ziarului „România liberă” include pe mijlocul paginii a treia un grupaj de două știri scurte, pe tema relațiilor româno-iugoslave, anume sosirea unei delegații comerciale iugoslave, despre care se spune că a vizitat Combinatul metalurgic de la Hunedoara, apoi câteva obiective similare de la București, respectiv vizita Patriarhului Gherman al Serbiei, la invitația omologului său român, Justinian Marina. Știrea este centrată pe dineul oferit, în seara de 25 octombrie 1962, de către ambasadorul iugoslav la București, manifestare la care au participat, din partea română, Patriarhul Justinian, dr. Iustin Moisesescu și dr. Nicolae Corneanu, mitropolit al Moldovei și al Banatului³⁷.

Atitudinea față de China rămâne una protocolară, în condițiile în care însuși Hrușciov ezita să atace direct Pekin-ul, de maniera în care proceda cu mica Albanie, practic absentă din paginile ziarelor românești. Unele surse menționează chiar o întrerupere a relațiilor diplomatice între România și Albania, în anii 1961 – 1963³⁸, situație nementionată însă de alte surse, sub nicio formă.³⁹ La 1 octombrie 1962, liderii comuniști români, Dej și Maurer, au transmis o telegramă de felicitare, cu prilejul aniversării proclamării R.P. Chineze, unui număr impresionant de lideri de la Pekin: Mao-Tse-Dun, Liu-Sao-Ti, Ciu-Den, Ciu-En-Lai, iar „România liberă” din 2 octombrie a găzduit, în partea superioară a paginii a treia, un grupaj intitulat *Marea sărbătoare a poporului chinez*⁴⁰. Mai puțin protocolară, dar favorabilă, în genere, Chinei, a fost atitudinea adoptată de presa românească în perioada conflictului chino-indian din octombrie – noiembrie 1962, început în paralel cu „criza rachetelor” și terminat cu victoria Chinei, recunoscută tacit și de New Delhi⁴¹.

Singura reflectare a ostilităților de către presa românească, în speță, de către cele două cotidiane urmărite de noi, a constat în reproducerea pe trei coloane, în pagina a treia, de către „România liberă” din 25 octombrie 1962, a comunicatului

³⁵ „România liberă”, XX, nr. 5631, 21 noiembrie 1962, p. 3.

³⁶ R. J. Crampton, *Europa răsăriteană în secolul al XX-lea ... și după*, București, Editura Curtea Veche, 2002, p. 348.

³⁷ „România liberă”, XX, nr. 5610, 27 octombrie, p. 3.

³⁸ R. J. Crampton, *op.cit.*, p. 342; Constantin Moraru, *op.cit.*, p. 166.

³⁹ *Istoria politicii externe românești în date*, p. 381-387, Kōpi Kyçyk, *Istoria Albaniei*, București, Editura Corint, 2002, p. 144-154.

⁴⁰ „România liberă”, XX, nr. 5588, 2 octombrie 1962, p. 3.

⁴¹ Herman Kulke, Dietmar Rothermund, *O istorie a Indiei*, București, Editura Artemis, 2003, p. 353-355.

chinez din ziua precedentă, document axat pe voința de pace a Pekin - ului, dar care acuză, chiar dacă într-o formă moderată, India de moștenirea veleităților expansioniste ale coloniștilor britanici⁴².

Pe de altă parte, în octombrie 1962, o delegație românească la cel mai înalt nivel (Dej, Maurer, Corneliu Mănescu etc.) vizitase India, Indonezia și Birmania, turneul fiind pe larg reflectat în presă, mai ales în „România liberă”, în paginile unu și trei. Fără a intra acum în detalii legate de conținutul și reflectarea turneului diplomatic sud – est asiatic întreprins de conducerea românească în toamna lui 1962, vom menționa totuși interesul gazetărilor români pentru specificul național al statelor gazdă, inclusiv reflectarea unor aspecte ținând de spiritualitate și religie, ceea ce poate părea ca insolit pentru mass-media comuniste.

Interesul pentru statele componente ale așa-numitei „lumi a treia” sau, după exprimarea hrușciovistă, lansată în toamna anului 1960, „democrațiile naționale”, presupunea abandonarea, cel puțin parțială, a dogmelor ideologice în raporturile interstatale. Multe din statele proaspăt eliberate de sub dominația colonială, așa cum remarcă mulți analiști, deși adoptau titulaturi oficiale de genul „republica democrată” ori „republica populară”, abia dacă tolerau existența legală a partidelor comuniste⁴³. Un exemplu în acest sens îl constituie Algeria sau, conform titlaturii oficiale, „Republica Algeriană Democrată și Populară”, a cărei zi națională era marcată pe 1 noiembrie 1962⁴⁴, pentru ca, după câteva săptămâni, Partidul Comunist Algerian să fie scos în afara legii⁴⁵.

O situație total diferită, ideală din punct de vedere sovietic, s-a consemnat în Cuba, unde, din cauza atitudinii hegemonice total neinspirate din partea SUA, mișcarea castristă, la început distinctă de comunism, și-a asumat tot mai clar o orientare marxist – leninistă, devenind un aliat al U.R.S.S. în coasta S.U.A.⁴⁶.

Hotărârea lui Hrușciov de a instala în insulă rachete nucleare capabile de a lovi teritoriul S.U.A. nu ieșea din cadrele dreptului internațional la ora aceea, însă atitudinea fermă a administrației Kennedy și hotărârea de a impune o veritabilă blocadă Cubei (act denumit eufemistic „carantină”) au avut drept urmare tensionarea maximă a relațiilor internaționale între 22 și 28 octombrie 1962⁴⁷. Deznodământul crizei este prea bine cunoscut pentru a mai insista acum asupra sa. Ceea ce trebuie însă să remarcăm este preocuparea propagandistică sovietică pentru înfățișarea înfrângerii politico-diplomatice drept o dovadă a voinței de pace a Estului care ar fi învins provocările belicoase din partea Vestului.

---

⁴² „România liberă”, XX, nr. 5608, 25 octombrie 1962, p. 3.

⁴³ Eric Hobsbawm, *Secolul XX – secolul extremelor*, București, Editura Lider, f.a., p. 498-502.

⁴⁴ „România liberă”, XX, 1 noiembrie 1962, p. 1-3.

⁴⁵ *Idem*, XX, 4 decembrie 1962, p. 3.

⁴⁶ E. Hobsbawm, *op.cit.*, p. 503.

⁴⁷ Jean Louis Dufour, *Crizele internaționale. De la Beijing (1900) la Kosovo (1999)*, București, Editura Corint, 2002, p. 21-24.

În privința României, impactul asupra opiniei publice a fost considerabil accentuat de faptul că perioada de maximă tensiune în relațiile internaționale a coincis cu zilele încorporării așa-numitului „ciclu trei”. În plus, pe 25 octombrie, începând din 1959, se sărbătorea „Ziua Armatei”, iar întreg intervalul 8 octombrie – 7 noiembrie constituia „luna prieteniei” româno-sovietice. Pe acest fundal, în rândurile multor cetățeni și militari a apărut o psihoză a conflictului iminent, circulând și zvonuri total neîntemeiate despre posibilitatea trimerii ostașilor români în Cuba.

Presa românească, inclusiv cele două jurnale care fac obiectul investigației noastre, s-a situat, net, pe poziții pro-cubaneze și pro-sovietice, exprimate uneori strident: „Jos mâinile de pe Cuba!”, „Să înceteze acțiunile anticubaneze ale S.U.A.!” „Cauza Cubei este cauza libertății și independenței (corect și a independenței, n.n.) tuturor popoarelor lumii!”

Un loc de frunte în știrile și comentariile circumscrise „crizei cubaneze” l-au avut manifestațiile și declarațiile de solidaritate cu micul stat cubanez, atât din România, cât și din străinătate, inclusiv din partea unor „cercuri progresiste” din S.U.A. și alte mari puteri ale lumii capitaliste. În cazul României, luările de poziție în favoarea Cubei provin de la cele mai diverse categorii socio-profesionale, dar, în primul rând, din partea muncitorimii industriale, căreia i se adăugă muncitoarele din industria ușoară, colectiviștii, scriitorii și oamenii de cultură.

Un fapt ce se cuvine remarcat este punerea între paranteze a sloganurilor socialiste și asumarea unei retorici axate pe dreptul suveran al fiecărei națiuni de a-și alege calea de dezvoltare, într-un moment când destinul întregii omeniri părea a fi în mâinile a numai doi politicieni: Kennedy și Hrușciiov.

De asemenea, un fapt care se cuvine remarcat este reproducerea în ambele ziare a comunicatului oficial cubanez din 25 octombrie 1962, de unde reieșea destul de clar nemulțumirea lui Fidel Castro față de modul în care înțelesese Hrușciiov să încheie un compromis cu Kennedy, fără a informa în prealabil guvernul de la Havana⁴⁸. De fapt, și oficialitățile românești erau profund nemulțumite de faptul că Hrușciiov nu îi informase vreodată despre intenția de a instala rachete nucleare în Cuba, ceea ce dusese omenirea în pragul unui război atomic⁴⁹. Zgomotoasele manifestări de sprijin pentru cauza Cubei aveau, între altele, și rolul de a masca lipsa de disponibilitate a României în cazul unui nou război mondial, fapt comentat la Washington în octombrie 1963, în mod confidențial, prin Corneliu Mănescu⁵⁰. De altfel, în timpul crizei, întâmplător sau nu, „România liberă” a relatat, destul de discret, despre succesele filarmonicii

⁴⁸ „România liberă”, XX, nr. 5612, 30 octombrie 1962, p. 3; „Informația Bucureștiului”, IX, 29 octombrie 1962, p. 3.

⁴⁹ Silviu Brucan, *op. cit.*, p. 88-89.

⁵⁰ *Istoria politicii externe românești în date*, p. 383.

românești în Statele Unite ale Americii.⁵¹ Un an mai târziu, cunoscutul Ion Lăceanu avea să îi cânte lui J. F. Kennedy din ... frunză (!).

Știrile despre viața politică și economică din lagărul capitalist sunt dominate în continuare de imperativul evidențierii fenomenelor negative (inflație, șomaj, neo-nazism) și a „contradicțiilor” intra și inter-statale (de pildă, asperitățile între Marea Britanie, denumită mereu „Anglia”, și „Cei 6” semnatari ai acordurilor de la Roma, pe tema aderării la Piața Comună⁵²).

În concluzie, discursul presei românești nu suferea încă o schimbare evidentă de conținut, însă în tonalitate pot fi sesizate unele modificări de accent, care, în lumina desfășurării ulterioare a evenimentelor, pot fi considerate ca anticipări destul de prudente ale cotiturii din 1964, la rândul ei limitată de politica externă și conținutul vieții culturale.

---

⁵¹ „România liberă”, XX, nr. 5603, 19 octombrie 1962, p. 4.

⁵² Ex: articolul *Cei șase sunt hotărâți să nu facă niciun fel de concesiuni Angliei*, în „Informația Bucureștiului”, 26 octombrie 1962, p. 3.